

Tekstylia w zbiorach sakralnych — terażniejszość i przyszłość — sprawozdanie z konferencji naukowej

(Jasna Góra, 3–4 grudnia 2009 r.)

W dniach 3–4 grudnia 2009 r. na Jasnej Górze, w sali konferencyjnej w Domu Pielgrzyma, odbyła się konferencja naukowa pt.: *Tekstylia w zbiorach sakralnych — terażniejszość i przyszłość. Inwentaryzacja – konserwacja – przechowywanie.*

Spotkanie zostało zorganizowane przez Katedrę Konserwacji i Restauracji Tkanin Zabytkowych Wydziału Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki ASP w Warszawie oraz Klasztor OO. Paulinów na Jasnej Górze. Konferencji przewodniczyli: prof. Helena Hryszko — Kierownik Katedry Konserwacji i Restauracji Tkanin Zabytkowych i o. Jan Golonka — KustosZ Zbiorów Sztuki Wotywniej.

W czasie trwania konferencji w Sali Ojca Kordeckiego przygotowano (dwudniową) wystawę najcenniejszych szat liturgicznych i tkanin historycznych, przechowywanych w magazynie klasztornym. Prezentowane na wystawie tkaniny liturgiczne stanowiły zaledwie niewielką część kolekcji, liczącej ponad 2700 obiektów. Głównym zamierzeniem organizatorów było przedstawienie koncepcji ekspozycyjnej w planowanym muzeum zbiorów jasnogórskich. Była też możliwość obejrzenia biblioteki klasztornej i ekspozycji w Bastionie Św. Rocha.

Konferencja skierowana była przede wszystkim do księży, przeorów, władz i pracowników muzeów diecezjalnych i archidiecezjalnych, historyków sztuki, konserwatorów dzieł sztuki oraz innych osób administrujących placówki sakralne. Udział w konferencji wzięło łącznie ponad stu przedstawicieli z wielu instytucji: muzealnych, naukowych i sakralnych, historycy sztuki zajmujący się zabytkami tekstylnymi, konserwatorzy tkanin, muzealnicy oraz studenci.

Podstawowym celem konferencji było uświadomienie konieczności inwentaryzowania oraz sukcesywnego naukowego opracowywania tekstylnych zbiorów sakralnych. Zamierzeniem organizatorów była prezentacja dotychczasowych działań związanych z szeroko pojętą ochroną zabytków tekstylnych w kolekcjach sakralnych.

Prezentowane referaty można podzielić na dwa bloki tematyczne. Pierwszy poświęcony był problemom związanym z inwentaryzacją i naukowym opracowywaniem kolekcji, drugi obejmował zagadnienia związane z konserwacją, ekspozycją i przechowywaniem zabytkowych tkanin w zbiorach sakralnych.

Konferencję rozpoczął o. Jan Golonka, który w swoim wystąpieniu zwrócił uwagę na to, że szaty liturgiczne są nie tylko zabytkami, ale przede wszystkim „najważniejszymi, obok naczyń liturgicznych, narzędziami kultu Bożego w Kościele”. Tematykę związaną z inwentaryzacją rozpoczęto od prezentacji stanu badań nad jasnogórskim zbiorem zabytków tekstylnych. W kolejnych referatach przedstawiono zagadnienia dotyczące kolekcji tekstyliów z: Archikatedry Lubelskiej, Muzeum Diecezjalnego w Pelplinie, Muzeum Narodowego w Gdańsku, kościoła pw. św. Klemensa w Wieliczce, kolegiaty pw. Wniebowzięcia NMP w Kaliszu, Muzeum Narodowego w Warszawie, Bazyliki Katedralnej w Łowiczu, Muzeum Archidiecezjalnego w Przemyślu oraz tkanin liturgicznych z dekanatów: zatorskiego, babickiego i krzeszowickiego, a także z kościołów i klasztorów Krakowa oraz zabytkowych haftów powstałych w warsztatach Panien Benedyktynek Kongregacji Chełmińskiej. Inne referaty były prezentacją badań nad pojedynczymi obiektami lub małymi grupami zabytków o podobnych cechach stylistycznych.

W referatach przedstawiano zarówno historię zbiorów, jak i stan obecny. Prezentowano rezultaty zakończonych prac (czego wspaniałym efektem może być ekspozycja w Archikatedrze Lubelskiej) oraz aktualne działania. Prelegenci dzielili się swoimi doświadczeniami oraz refleksjami dotyczącymi metodyki i zakresu prac, a także omawiali napotkane problemy i potrzeby. Prelegenci niejednokrotnie zwraca-

cali uwagę na potrzebę współpracy pomiędzy specjalistami z różnych dziedzin: historykami sztuki, konserwatorami, włókiennikami, chemikami, wystawiennikami. Inwentaryzacja jest bowiem znakomitą okazją zarówno do naukowego opracowania zbiorów, jak również do określenia stanu zachowania kolekcji sakralnych oraz do ustalenia najpilniejszych potrzeb konserwatorskich.

Wielokrotnie powtarzał się również problem dotyczący braku jednolitego nazewnictwa oraz wypracowanego sposobu inwentaryzacji i zapisu danych w formie elektronicznej, co umożliwiłoby w przyszłości ułatwienie dostępu do opracowanych materiałów. Jednym z rozwiązań tego problemu mógłby okazać się, zaprezentowany w trakcie konferencji, system MONA. Program ten stosowany jest z powodzeniem w wielu polskich muzeach do ewidencji zbiorów, a jego wykorzystanie mogłoby zostać rozszerzone również na kolekcje sakralne.

Znakomitym uzupełnieniem tego bloku tematycznego były wystąpienia historyków sztuki prezentujące przykłady z jednej strony wzorcowego, a z drugiej krytycznego podejścia do opracowywania paramentów liturgicznych.

W referatach dotyczących konserwacji absolwentki i pracownicy dydaktyczni Katedry Konserwacji i Restauracji Tkanin Zabytkowych zaprezentowali efekty prac konserwatorskich przeprowadzonych w ramach prac magisterskich, a także omówili aktualnie prowadzone badania haftowanej XVI-wiecznej preteksty ze zbiorów jasnogórskich. Zaprezentowano metody i wyniki badań nad techniką i technologią zabytków tekstylnych. Przedstawiono nowe możliwości warsztatu konserwatorskiego, m.in. doświadczenia z wykorzystaniem techniki laserowej do usuwania produktów korozji. Zwrócono też uwagę na problem przekształceń szat liturgicznych. Ciekawym zagadnieniem była prezentacja najnowszych możliwości związanych z bezpieczną ekspozycją tkanin. Przedstawiono również nowe formy dokumentacji tkanin z użyciem grafiki komputerowej. Kolejnymi ważnymi tematami podejmowanymi w ramach konferencji były: prewencja konserwatorska oraz problemy związane z przechowywaniem szat i paramentów liturgicznych, a także udostępnianie zbiorów nie tylko specjalistom, ale również szerszej publiczności.

Przedstawione referaty stały się przyczynkiem do dyskusji nad przyszłością niejednokrotnie unikatowych i cennych zbiorów. Konferencja ukazała stan badań nad sakralnymi zabytkami tekstylnymi w Polsce. Wykazała potrzebę kontynuowania tego typu spotkań w celu wymiany doświadczeń i połączenia wiedzy oraz umiejętności szeregu specjalistów, co mogłoby zaowocować szerszą współpracą i opracowaniem optymalnego sposobu postępowania przy opracowaniu zbiorów.

Materiały zaprezentowane w trakcie jasnogórskiej konferencji ukażą się drukiem w 2010 r.